

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1924 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

I en till riksdagen avlåten, den 7 innevarande mars dagtecknad proposition nr 77, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 april till och med den 31 maj 1924 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Beträffande vad som tidigare förekommit i detta ämne har departementschefen allenast erinrat, att riksbanken alltsedan den 17 mars 1920 varit befriad från skyldigheten att vid anfordran inlösa sina sedlar med guld efter deras lydelse, samt att det i berörda avseende senast lämnade medgivandet skett enligt kungörelse den 20 oktober 1923 för tiden till och med den 31 mars 1924.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 februari 1924 hava nu fullmäktige, meddelas i statsrådsprotokollet, hemställt om ytterligare förlängning av den ifrågavarande rätten till utgången av instundande september månad.

I samband härmed har hemställts, att till riksdagen måtte avlätas proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att fritaga riksbanken från den enligt 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 riksbanken åliggande skyldigheten att inlösa guld i plants, som för riksbankens räkning till myntverket avlämnas, samt att förklara, att bestämmelsen i § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 om rätt för en var, som vid myntverket inlämnar guld, att därför erhålla guldmünt icke skall äga tillämpning.

Till stöd för sin hemställan om fortsatt befrielse från sedelinlösnings-
skyldigheten hava fullmäktige anfört följande:

*Fullmäktige i
riksbanken.*

»Den Sveriges riksbank senast medgivna befrielsen från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld går till ända den 31 mars 1924.

Enligt vad den officiella bankstatistiken visar, har vårt lands allmänna ekonomiska ställning gent emot utlandet under år 1923 och sedan början

av innevarande är försvagats. Riksbankens och privatbankernas samlade utländska behållningar, efter avdrag av skulder till utlandet, minskades under år 1923 från 357 till 210 miljoner kronor eller med 147 miljoner. Under januari månad innevarande år minskades samma behållningar med ytterligare 23 miljoner.

Detta oaktat kunna dock förutsättningarna för en återgång till guldmyntfoten fortfarande sägas vara bättre för vårt land än för något annat europeiskt land. Men detta är enligt fullmäktiges mening icke nog för att vi ensamma i Europa skola våga taga detta steg. Fullmäktige hava upprepade gånger uttalat den meningen, att vårt land borde återgå till guldmyntfot, först när det kan ske samtidigt med andra länder. Till denna mening har även riksdagen anslutit sig. Någon utsikt till att något annat europeiskt land skall inom den närmaste tiden återgå till guldmyntfot finnes icke för närvarande. När fullmäktige för ett år sedan gjorde framställning om utsträckning av tiden för riksbankens den 31 mars 1923 utlöpande befrielse från skyldigheten att inlösa sedlarna med guld, voro utsikterna för att vårt land skulle under en nära framtid kunna samtidigt med andra länder, bland vilka främst England, återgå till guldmyntfoten avgjort gynnsammare än de nu äro. Detta framgår redan därav, att pund sterling då noterades här 17: 73 eller 2.4 % under pari; nu är noteringen 16: 48 eller 9.2 % under pari. Då noterades dollar här 3: 75 $\frac{1}{2}$, holländska floriner 149: 25, schweiziska francs 71: — mot nu resp. 3: 79 $\frac{1}{2}$, 143: 10 och 66: 45.

Om Sverige nu återginge till guldmyntfoten, skulle vi säkerligen bliva ensamma om åtgärden, vilket, såsom fullmäktige likaledes tidigare flera gånger framhållit, vore att inlåta sig på ett experiment, vars utfall icke kan på förhand med någon grad av säkerhet beräknas. Att under nu rådande utomordentligt ovissa förhållanden inom hela den ekonomiska världen tillförlitligt bedöma och förutse utvecklingen ens under den allra närmaste tiden möter oöverstigligen svårigheter. Det samband mellan de olika valutorna, som den gemensamma guldmyntfoten tidigare bildade, är brutet. Skillnaden mellan olika valutors avvikelser från guldpariteten är mycket stor. Möjligheterna till plötsliga och starka kursfluktuationer äro snart sagt obegränsade. Så länge som den ekonomiska utvecklingen är i så hög grad som för närvarande prissiven åt politiska inflytelser, äro tillförlitliga beräkningar rörande framtiden fåfänga. Jämförelser med utvecklingen under tidigare liknande situationer lämna ingen säker vägledning, därför att det av kriget skapade ekonomiska världsläget i själva verket saknar historisk motsvarighet.

Förenta Staterna är det enda land i världen, som för närvarande kan sägas hava guldmyntfot, det enda land, från vilket praktiska lärdomar kunna hämtas rörande guldmyntfotens verkningar under en tid, då pappersmyntfot råder i alla andra länder. Den mest framträdande av dessa verkningar är guldanhopningen därstädes. Större delen av det guld, som kommer i marknaden, går automatiskt till Förenta Staterna. Något behov av detta guld eller någon användning för detsamma har man icke i Förenta Staterna. Det kan icke användas som underlag för ökad sedelutgivning, utan att ny inflation bleve oundviklig. Det importerade guldmetallet måste med stora ekonomiska uppoffringar magasineras. Man frågar med oro, hur dessa ständigt växande guldmassor komma att användas den dag, då de *måste* komma till användning. Den frågan tränger sig självmant fram, om det över huvud taget är möjligt för ett enda land, även om detta är världens mäktigaste, att under längre tid upprätthålla guldmyntfoten och sam-

tidigt bevara penningens köpkraft oförändrad, under det alla andra länder hava pappersmyntfot.

Om genom guldöversflödets användning inflation inträdde i Förenta Staterna, skulle denna fortplanta sig till vårt land, om vi då hade guldmyntfot. Skulle åter Förenta Staterna, för att upprätthålla dollarns värde, förbjuda guldimport, vore detta liktydigt med guldets demonetisering, och vi skulle, om vi hade guldmyntfot, tvingas att omedelbart följa Förenta Staternas exempel för att undvika guldinströmning och inflation.

Under dessa förhållanden lär vi för vårt land icke något annat återstå än att försiktigt och tålmodigt pröva sig fram steg för steg på vägen mot det föresatta målet: guldmyntfotens återställande. Med hänsyn till de stora risker, som det rådande allmänna osäkerhetstillståndet innebär, är det bättre att iakttaga försiktighet än motsatsen. Då härtill kommer, att vårt lands ställning i valutahänseende är bättre än de flesta andra länders och att vi i stort sett redan äro i åtnjutande av de fördelar, en återgång till guldmyntfoten kan väntas medföra, borde vi kunna visa nödig tålmodighet, så att vi icke genom förhastade åtgärder bringa vår gynnsamma undantagsställning i fara.

Fullmäktige anse därför, att tiden för riksbankens befrielse från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld bör utsträckas. Då enligt fullmäktiges mening utsikt icke finnes, att vårt land under den närmaste tiden skall kunna återgå till guldmyntfoten, anse fullmäktige, att befrielsen bör utsträckas att gälla under sex månader eller till och med den 30 september 1924.

Fullmäktige komma självfallet att fortfarande som hittills ägna all omsorg åt guldparitetens upprätthållande. Och om före nyss nämnda tidpunkt mot förmodan sådana förändrade förhållanden skulle hava inträtt, att vårt lands återgång till guldmyntfot med trygghet kan försiggå, skola fullmäktige icke underlåta att utan tidsutdräkt vidtaga härför nödiga åtgärder.»

Av fullmäktige tillika åberopat utdrag av protokoll över ärendets behandling hos fullmäktige har fogats vid ovannämnda statsrådsprotokoll, och anhåller utskottet att i avseende å innehållet i denna bilaga få hänvisa till propositionen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava förklarat sig ej hava något att erinra mot fullmäktiges i riksbanken förevarande framställning.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

»Då det nu gäller att taga ställning till det viktiga spörsmål, som i riksbanksfullmäktiges föreliggande skrivelse behandlas, vill jag bringa i erinran de bestämda uttalanden angående riktlinjerna för den svenska valutapolitiken, som gång efter annan blivit gjorda såväl inom statsrådet som av riksdagen. I det följande utgår jag ock från att en samstämmig uppfattning hos statsmakterna förefinnes, att den svenska valutapolitiken skall inriktas på kronans bibehållande vid guldparitet samt återgång, när tiden därtill är inne, till den grundlagsstadgade guldmyntfoten. De fördelar för svenskt ekonomiskt liv, som denna politik medför, finner jag mig fördenskull ej nu behöva närmare utveckla. Angående frågan om

*Departements-
chefen.*

den rätta tidpunkten för guldmyntfotens återställande råder däremot tvekan.

När jag i maj månad 1923 för Kungl. Maj:t anmälde frågan om proposition till riksdagen angående fortsatt befrielse för riksbanken från sedel-inlösningskyldigheten, anförde jag vissa skäl, som åberopats för en omedelbar återgång till guldmyntfot, och åter andra, som ansåges tala emot en sådan åtgärd. Såsom skäl för en omedelbar återgång kunde framhållas den omständigheten, att därigenom skulle vinnas största möjliga säkerhet, och säkerhet på lång sikt, för att den lagstadgade pariteten mellan den svenska kronan och guldmetallet komme att bibehållas. Ett dröjsmål kunde även medföra ökade svårigheter för en återgång till guldmyntfot. Emot en omedelbar återgång ansåges däremot tala det förhållandet, att varuprisnivån i Amerikas förenta stater — det enda landet med guldmyntfot — kunde komma att förete sådana växlingar, att Sverige icke utan större olägenhet skulle förmå följa desamma. Därjämte framhölls, att vissa svårigheter kunde vara förknippade med de guldrörelser, vartill ett återinförande av guldmyntfoten kunde giva anledning.

Då jag vid nämnda tillfälle tillstyrkte den begärda befrielsen från sedel-inlösningskyldigheten, kunde jag hänvisa dels till det förhållandet, att den svenska kronan uppnått den lagstadgade guldpariteten och inemot ett års tid bibehållit densamma, dels därtill, att bankofullmäktige förklarar sig hava för avsikt att även för framtiden bevara denna paritet, därest icke sådana förhållanden skulle inträffa, att dessa, om guldmyntfoten vore återinförd, skulle framtvunga dess frångående. Den officiella dollarkursen, vars medeltal för augusti 1922 utgjort 3.80 och för september 3.78, hade därefter nedgått till 3.72 i december. Under de fyra första månaderna av år 1923 hade kursens månadsmedeltal varierat mellan 3.73 och 3.76.

Under månaderna juni—september 1923 höll sig den officiella dollarkursens månadsmedeltal mellan 3.76 och 3.77, utgjorde i oktober 3.79, i november 3.796, i december 3.795, i januari 1924 3.788 och i februari 3.795. Enligt vad som är känt och jämväl framgår av det vid bankofullmäktiges föreliggande skrivelse fogade protokollsutdrag, äro emellertid icke de officiella växelkurserna under de sista månaderna ett uttryck för det verkliga värdeförhållandet mellan kronan och dollarn. I fria marknaden har nämligen gällt en särskild kurs, som i allmänhet hållit sig omkring 3.83 men varit uppe i 3.86 — ett förhållande, som sammanhänger därmed, att riksbanken ransonerat sina försäljningar av utländska valutor och tillhandahållit sådana endast för behov, som av riksbanken ansetts såsom legitima. Kursen i den fria marknaden lär riksigare än den officiella kursen angiva kronans värde i förhållande till dollarn. Detta bekräftas av kurserna å den amerikanska marknaden. Den svenska kronan har sålunda sjunkit något under guldpariteten.

Med hänsyn till berörda förhållanden är utgångspunkten för mitt bedömande av skälen för och emot ett omedelbart återinförande av guldmynt-

foten nu i viss mån en annan än föregående år. Även om avvikelserna från guldpariteten är obetydliga och i någon mån torde kunna betraktas som en säsongvariation, vilken tenderar att försvinna, då likvider för vår export på varen börja att i större utsträckning inflyta, torde den vara ägnad att framkalla missförstånd i avseende å riksbankens möjligheter att fullfölja sitt program. Enligt min uppfattning bör riksbanken kunna genom åtgärder av ena eller andra slaget — på sätt statsmakterna förutsatt — inom rimlig tid återföra kursen för den svenska kronan till full paritet med guld. De uppostringar, som härför kunna erfordras, lära icke vara större, än att de övervägas av de fördelar, som ett fullständigt fasthållande vid guldpariteten medför.

Under dylika omständigheter finner jag det i nuvarande läge vara av största vikt, att statsmakternas vilja att uppehålla guldpariteten erhåller ett otvetydigt uttryck. Uppenbarligen skulle ej minst ur denna synpunkt ett beslut om återgång till guldmyntfot vara av stor betydelse. Jag har ock varit allvarligt betänkt på att nu framlägga förslag i sådant syfte.

På den praktiska handläggningen av förevarande spörsmål inverka emellertid vissa omständigheter, vilka ej böra lämnas ur räkningen och vilka föranleda mig att nu förorda ett kort provisorium på grundval av den nuvarande ordningen.

Även om beslut nu skulle fattas om guldmyntfotens återställande, vore det enligt min mening erforderligt att bestämma en viss övergångstid för detta återställande. Riksbanken lärer, särskilt med hänsyn till nuvarande kursställning, behöva någon tid till de förberedelser, vilka kunna påkallas för ett återupptagande av sedelinlösningen. Övergångstiden har jag ansett knappast kunna bestämmas kortare än intill den 1 juli 1924. Jag erinrar i detta sammanhang, att den gällande överenskommelsen med Danmark och Norge angående upprätthållande av guldexportförbudet beträffande skandinaviska guldmynt löper med en uppsägningstid av tre månader.

Nu har den från riksbankshåll såväl i den föreliggande skrivelsen som under hand framförda argumenteringen gentemot ett omedelbart återställande av guldmyntfoten utav riksbanksledningen tillmätts en synnerligen stor betydelse. För egen del finner jag visserligen denna argumentering icke övertygande, men vissa invändningar torde vara av den natur, att en ytterligare undersökning angående betydelsen av desamma bör äga rum. I anledning härav och då i alla händelser, på sätt jag nyss anförde, en viss förberedelsetid erfordras, anser jag mig ej böra nu föreslå ett definitivt ställningstagande till frågan om tiden för återgång till guldmyntfoten. Jag förutsätter emellertid, att det uppskov med beslutet, som alltså skulle förekomma, icke skall behöva förskjuta denna tidpunkt. Såvitt på riksbanksledningen ankommer, bör enligt min mening den närmaste tiden utnyttjas för arbetet på ett fullständigt återställande av den svenska kronans guldparitet samt för vidtagande av sådana åtgärder, som i övrigt kunna erfordras för att underlätta ett återupptagande av sedelinlösningen.

Ett uppskov i frågan om återinförande av guldmyntfoten bör givetvis ej sättas längre, än att innevarande års riksdag får tillfälle taga ställning till densamma. Lämpligen bör därför den nu begärda befrielsen för sedelinlösningsskyldigheten meddelas för tiden intill den 1 nästkommande juni.

Då jag alltså anser mig böra hemställa om förlängd befrielse för riksbanken från sedelinlösningsskyldigheten allenast för tiden intill den 1 juni, saknar jag anledning att framlägga något förslag om rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.»

Utskottet.

Såsom föredragande departementschefen framhållit, förefinnes hos statsmakterna en samstämmig uppfattning, att den svenska valutapolitiken skall inriktas på kronans bibehållande vid guldparitet. I likhet med departementschefen finner utskottet det i nuvarande läge vara av största vikt, att statsmakternas vilja att upprätthålla guldpariteten erhåller ett otvetydigt uttryck.

Uppenbarligen skulle det mest påtagliga uttryck för viljan att bevara den svenska kronans guldparitet vara en omedelbar återgång till fullständig guldmyntfot. Mot en dylik åtgärd hava emellertid fullmäktige i riksbanken anfört vissa betänkligheter, varvid särskilt framhållits faran för en guldinströmning hit till riket i icke önskvärd utsträckning.

Utskottet har därför ansett det vara angeläget att finna en lösning av frågan, som, på samma gång den lämnar största möjliga säkerhet för guldparitetens upprätthållande, bereder utväg att förhindra en allt för stark guldinströmning. Därjämte har utskottet funnit synnerligen önskvärt att till undanröjande av den oro, som den tid efter annan återkommande behandlingen av valutafrågan i riksdagen visat sig medföra, redan nu komma till ett sådant avgörande, att frågan icke vid innevarande riksdag behöver ånyo upptagas till prövning.

Utskottet har trott sig kunna nå detta mål genom att föreslå:

att sedelinlösningen återupptages från och med den 1 april 1924,

att gällande förbud mot utförsel av guld upphäves från och med samma dag, samt

att förbud mot införsel av guld för annan än riksbanken införes att gälla från och med samma dag, intill dess Kungl. Maj:t efter fullmäktiges i riksbanken hörande anser detsamma kunna upphävas.

Genom dessa åtgärder skulle enligt utskottets mening tillräcklig säkerhet vinnas för att guldpariteten komme att upprätthållas, därest icke sådana omständigheter skulle inträffa, vilka skulle framtinga ett frångående av pariteten, även om fullständig guldmyntfot vore införd.

För utrönande av fullmäktiges ställning till ett dylikt förslag har utskottet genom sin ordförande till fullmäktige avlåtit en skrivelse, vilken såsom bilaga är fogad vid detta utlåtande; och hava fullmäktige med an-

ledning härav i skrivelse, jämväl bilagd utskottets utlåtande, på anförda skäl förklarar sig kunna biträda berörda förslag.

Beträffande förslaget att upphäva gällande förbud mot utförsel av guld vill utskottet erinra att, enligt den i propositionen omförmälda, med Danmark och Norge träffade överenskommelsen, Sverige förbundit sig att upprätthålla exportförbud beträffande skandinaviska guldmynt och att denna överenskommelse löper med en uppsägningstid av tre månader. Under sådana förhållanden läser det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för undanröjande av det hinder för förslagets genomförande, som innefattas i berörda överenskommelse.

Med åberopande av vad nu anförts får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 77 icke må föranleda annan åtgärd än att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville *dels* låta utfärda förbud från och med den 1 april 1924 för annan än Sveriges riksbank att till riket införa guld, att gälla intill dess Kungl. Maj:t efter fullmäktiges i riksbanken hörande anser detsamma kunna upphävas, *dels ock* vidtaga erforderliga åtgärder för upphävande, så snart ske kan, av gällande förbud mot utförsel från riket av guld.

Stockholm den 22 mars 1924.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Öhngren, Björnsson, Dalberg, Berge, Lindgren, Clemedtson, Abrahamsson* och *Bodin*;

av andra kammaren: herrar *Eriksson* i Grängesberg. *Hamrin, Bäcklund, Winkler. Lovén, Olsson* i Berg. *Höglund* och *Gardell*.

Bilaga 1.

Till fullmäktige i riksbanken.

Vid överläggning inom bankoutskottet om Kungl. Maj:ts proposition nr 77 angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld har inom utskottet kraftigt framhållits angelägenheten av, att statsmakternas vilja att uppehålla guldpariteten erhåller ett otvetydigt uttryck. Uppenbarligen skulle ett beslut om återgång till guldmyntfot vara av stor betydelse i detta avseende.

I fullmäktiges skrivelse till Konungen har mot ett omedelbart införande av guldmyntfot anförts betänklighet särskilt med hänsyn till penningförhållandena i Amerika, med därav följande osäkerhet för en guldinströmning och inflation i vårt land.

Under den förda överläggningen har synts framgå, att det borde vara möjligt för riksdagen att komma till beslut i denna fråga, som, utan åsidosättande av någondera dessa synpunkter, skapade stabilare förhållanden i statsmakternas behandling av valutaspörsmålet. Det synes vara angeläget finna en utväg, som möjliggör ett beslut, som kan avspänna den irritation, som uppstår i landet genom de upprepade valutadebatterna. Då det vill synas, som om det icke skulle vara omöjligt erhålla en enande linje efter följande grunder, har jag tillåtit mig föreslå utskottet besluta föreslå riksdagen följande:

1:o) sedlarnas inlösen med guld återupptages från och med den 1 april 1924,

2:o) guldexportförbudet upphäves från och med samma dag,

3:o) förbud mot import av guld införes att gälla från och med samma dag, intill dess att Kungl. Maj:t efter fullmäktiges i riksbanken hörande anser detsamma kunna upphävas.

Inom utskottet har detta förslag funnit livlig anslutning och får jag å utskottets vägnar anhålla, att herrar fullmäktige ville till utskottet uttala sin uppfattning om förslaget.

Stockholm den 20 mars 1924.

BERNH. ERIKSSON.

Bilaga 2.

Till riksdagens bankoutskott.

Med anledning av utskottets skrivelse den 20 i denna månad rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 77 angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld få fullmäktige i riksbanken anföra följande.

Fullmäktige anse fortfarande, att på grund av de skäl, som anförts i fullmäktiges i ämnet gjorda framställning, det skulle hava varit tryggare, om denna vunnit understöd. Emellertid har, såsom av utskottets skrivelse framgår, ett förslag till annan lösning av frågan funnit livlig anslutning inom utskottet. Vid sådant förhållande och då den av utskottet föreslagna linjen innebär ett betydelsefullt steg mot det mål, vartill fullmäktige oavlåtligt strävat, eller att vårt land, så snart sådant med trygghet kunde ske, skulle återgå till fullständig guldmynntfot, samt då vidare genom de av utskottet ifrågasatta åtgärderna dels skydd skulle skapas mot ett för den svenska valutans stabilitet menligt tillflöde av guld till vårt land, dels ock sådana dubbelkurser, som under de senaste månaderna förekommit å dollar, icke vidare skulle kunna ifrågakomma, anse fullmäktige den av utskottet ifrågasatta utvägen vara att föredraga framför ett uppskov med avgörandet till inemot den nu samlade riksdagens slut, helst därigenom, såsom utskottet framhåller, en avspänning kunde vinnas i den oro, som uppstått till följd av de upprejade valutadebatterna.

De svårigheter, som kunde bliva en följd av guldutströmning, böra icke underskattas men äro enligt fullmäktiges mening icke jämförliga med de faror, som genom guldinlösen kunde uppkomma.

Fullmäktige anse sig därför i det läge, vari frågan nu kommit, kunna biträda utskottets förslag:

att sedlarnas inlösen med guld återupptages från och med den 1 april 1924 och

att gällande förbud mot utförsel av guld upphäves från och med samma dag,

detta dock endast under villkor,

att förbud mot införsel av guld utfärdas att gälla likaledes från och med den 1 april 1924, intill dess att Kungl. Maj:st efter fullmäktiges i riksbanken hörande anser detsamma kunna upphävas.

Stockholm den 21 mars 1924.

ADOLF AF JOCHNICK.

VICTOR MOLL.
WALTER PHILIPSON.

R. NORBERG.
E. A. NILSON.

S. PALME.
F. W. THORSSON.

E. Langborg.